บทที่ 1
บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มันสำปะหลังเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย ในปีเพาะปลูก 2555/56 สามารถผลิตได้เป็นอันดับ 4 ของโลก โดยมีผลผลิต 21.91 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 8.7 รองลงจากประเทศไนจีเรีย บราซิล และอินโดนีเซีย ซึ่งมีผลผลิต 52.40 ล้านตัน 25.44 ล้านตัน และ 24.01 ล้านตัน ตามลำดับ ซึ่งไทยมีเนื้อที่เพาะปลูกปี 2555/56 จำนวน 8.78 ล้านไร่ ผลผลิต 29.41 ล้านตัน ผลผลิตต่อไร่ 3,419 กิโลกรัม ต้นทุนการผลิต 1,798 บาทต่อตัน แหล่งผลิตใน 5 จังหวัดแรก ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา กำแพงเพชร ชัยภูมิ สระแก้ว และจังหวัดนครสวรรค์ โดยประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังอันดับหนึ่งของโลก ในปี 2556 ครองส่วนแบ่งการตลาด ร้อยละ 80-90 การส่งออกรวม 6.01 ล้านตันต่อปี ตลาดหลักที่สำคัญของผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังส่วนใหญ่อยู่ในทวีปเอเชีย มันเส้น คือ ประเทศจีน มันสำปะหลังอัดเม็ด ได้แก่ ประเทศเกาหลีใต้ ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และแป้งสำปะหลัง ได้แก่ ประเทศจีน อินโดนีเซีย และญี่ปุ่น ส่วนประเทศคู่แข่งที่สำคัญ คือ ประเทศเวียดนาม (คณะอนุกรรมการเตรียมความพร้อมภาคการเกษตรสู่ประชาคมอาเซียน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2556: 13-14)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2557) (ค้นคืนวันที่20/8/2557จากhttp://www.oae.go.th/download/prcai/DryCrop/amphoe/casava-amphoe56.pdf) ระบุไว้ว่า การปลูกมันสำปะหลังมีการกระจายพื้นที่ปลูกเกือบทุกภาคของประเทศ ยกเว้นภาคใต้ โดยมีแหล่งปลูกที่สำคัญของประเทศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ปลูก 4.7 ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ 52 ของพื้นที่ปลูกทั้งประเทศ ผลผลิตรวม 15.4 ล้านตัน ผลผลิตเฉลี่ย 3,425 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมา คือ ภาคกลาง ซึ่งรวมภาคตะวันออก และภาคตะวันตกไว้ด้วย มีพื้นที่ปลูก 2.4 ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ 26 ของพื้นที่ปลูกทั้งประเทศ ผลผลิตรวม 8.12 ล้านตัน ผลผลิตเฉลี่ย 3,552 กิโลกรัมต่อไร่ และภาคเหนือ มีพื้นที่ปลูก 1.9 ล้านไร่ หรือประมาณ ร้อยละ 22 ของพื้นที่ปลูกทั้งประเทศ ผลผลิตรวม 6.71 ล้านตัน ผลผลิตเฉลี่ย 3,579 กิโลกรัมต่อไร่ จังหวัดที่ปลูกมันสำปะหลังมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา 1,598,405 ไร่ รองลงมาคือ จังหวัดกำแพงเพชร กาญจนบุรี สระแก้ว อุบลราชธานี ชัยภูมิ และจังหวัดนครสวรรค์ ในปี 2556 จังหวัดสระแก้ว มีเนื้อที่เก็บเกี่ยว 397,215 ไร่ ผลผลิต 1,362,393 ตัน

ผลผลิตต่อไร่ 3,430 กิโลกรัม และอำเภอวัฒนานครเป็นอำเภอหนึ่งที่มีพื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังที่สำคัญในจังหวัดสระแก้ว มีเนื้อที่เพาะปลูก 75,941 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 69,113 ไร่ ผลผลิต 246,872 ตัน ผลผลิตต่อไร่ 3,572 กิโลกรัม การผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร แสดงให้เห็นว่า ผลผลิตต่อไร่ยังต่ำกว่าเป้าหมายของการพัฒนาการผลิตมันสำปะหลังของประเทศ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (2554) (ค้นคืนวันที่ 13/8/2558จาก http://www.thaitapiocastarch.org/pdf/nstda-tapioca_strategic_planning_2555-59.pdf) ระบุ ยุทธศาสตร์ประการหนึ่ง คือ การเพิ่มผลผลิตเฉลี่ยต่อหน่วยพื้นที่ของประเทศโดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มผลผลิตเฉลี่ยต่อพื้นที่ของประเทศจาก 3.6 เป็น 5 และ 6 ตันต่อไร่ ตามลำดับ

ในปี 2556 อำเภอวัฒนานครประสบปัญหาผลผลิตที่ตกต่ำ ผลผลิตเฉลี่ย 3,572 กิโลกรัมต่อไร่ มีความเสี่ยงด้านโรคแมลงศัตรูพืช สภาพภูมิอากาศ และมีความไม่แน่นอนด้านราคา ส่งผลให้ผลผลิตต่ำลง ราคาผลผลิตตกต่ำแต่ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น

จากประเด็นปัญหาและสถานการณ์ดังกล่าวจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไข และวางแผนส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การส่งเสริมเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับการผลิตมันสำปะหลังให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรและนโยบายการพัฒนาการผลิตมันสำปะหลังของประเทศต่อไปตลอดจนเป็นฐานข้อมูลในการวิจัยครั้งต่อไป สำหรับนักส่งเสริม นักวิจัย และผู้ที่สนใจ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

1.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีการผลิตมันสำปะหลัง

1.3 เพื่อศึกษาความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร

1.4 เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร

1.5 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตและการส่งเสริมมันสำปะหลังของเกษตรกร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว แสดงในภาพที่ 1.1

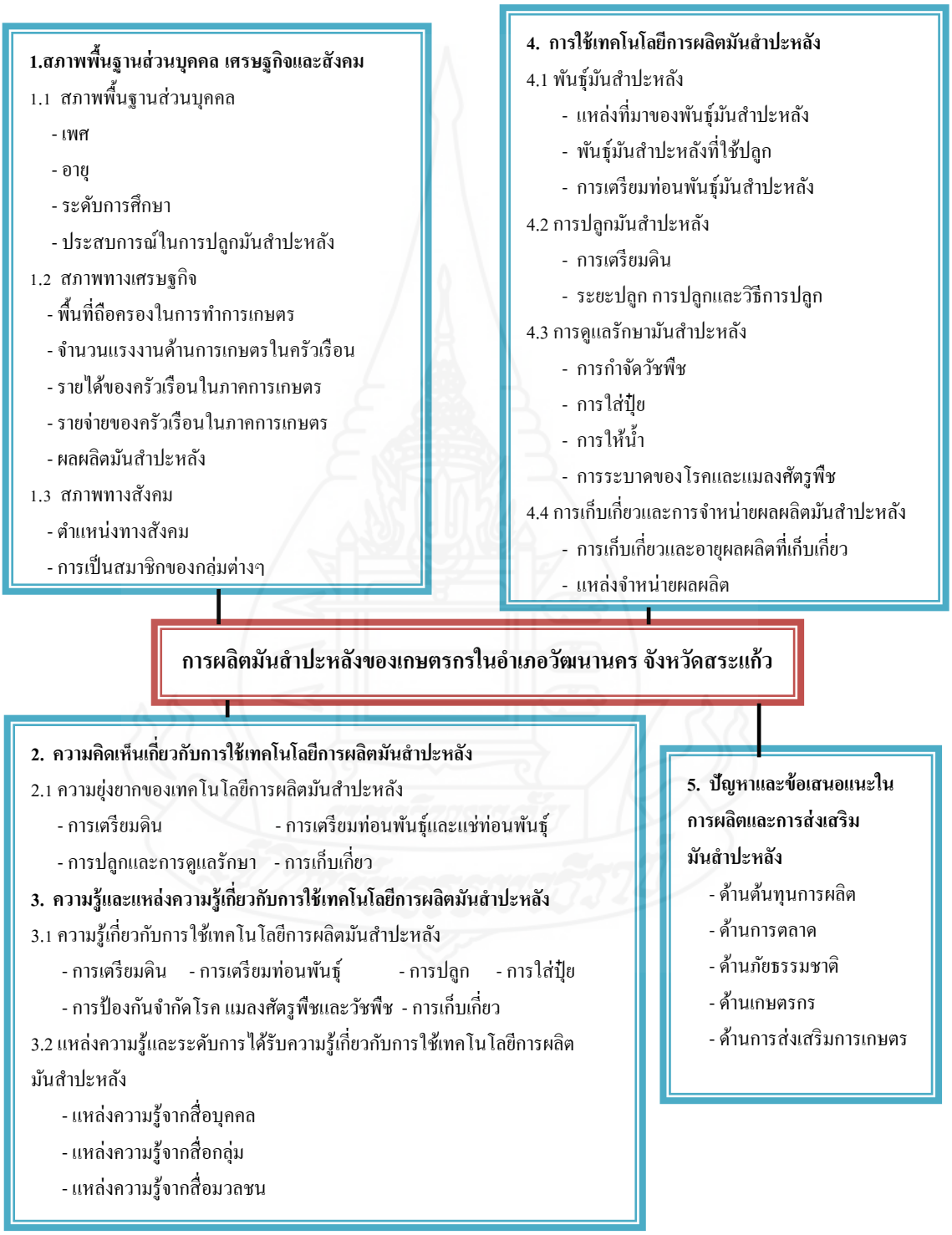

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว มีขอบเขตดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร ได้แก่ (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล (2) สภาพทางเศรษฐกิจ (3) สภาพทางสังคม (4) ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีการผลิตมันสำปะหลัง (5) ด้านความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีการผลิตมันสำปะหลัง (6) การใช้เทคโนโลยีการผลิตมันสำปะหลัง และ (7) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตและการส่งเสริมมันสำปะหลัง

4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร ในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

4.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ในเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 เกษตรกร หมายถึง ผู้ปลูกมันสำปะหลังในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

5.2 มันสำปะหลัง หมายถึง พืชที่เกษตรกรปลูก โดยเกษตรกรผู้ปลูกจำหน่ายเป็นหัวสด

5.3 การผลิต หมายถึง การกระทำตามที่มีความต้องการด้วยอาศัยแรงงาน เครื่องจักรซึ่งได้แก่ กำลังคน วัตถุดิบ ที่ดิน ทุน เครื่องจักรอุปกรณ์ สถานที่ และความรู้ทางเทคโนโลยี กับการนำปัจจัยต่างๆเหล่านี้ไปสร้างให้เกิดสินค้าและบริการเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์

5.4 ความคิดเห็น หมายถึง ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับความยุ่งยากของการใช้เทคโนโลยีการผลิตมันสำปะหลัง ได้แก่ การเตรียมดิน การเตรียมท่อนพันธุ์และแช่ท่อนพันธุ์ การปลูกและการดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยว

5.5 ความรู้ หมายถึง ความรู้ของเกษตรกรในการเตรียมดิน การเตรียมท่อนพันธุ์ การปลูก การใส่ปุ๋ย การป้องกันจำกัดโรค แมลงศัตรูพืชและวัชพืช และการเก็บเกี่ยวในการผลิตมันสำปะหลัง

5.6 แหล่งความรู้ หมายถึง แหล่งที่มาของความรู้ของเกษตรกรจากสื่อบุคคล สื่อกลุ่ม และสื่อมวลชนในการผลิตมันสำปะหลัง

5.7 การใช้เทคโนโลยีการผลิตมันสำปะหลัง หมายถึง วิธีการเตรียมดิน การใช้พันธุ์และการเตรียมท่อนพันธุ์ การปลูกและการดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวและการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกร

5.8 ปัญหา หมายถึง สภาพที่มีหรือเป็นอยู่ของเกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลังที่ยังไม่เป็นไปตามหรือเกิดขึ้นตามความต้องการกับสภาพที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่ได้จากการวิจัยเรื่องการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ดังนี้

6.1 เป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินการส่งเสริมการเกษตร การวางแผนปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรจากการผลิตมันสำปะหลังให้เป็นไปอย่างมีคุณค่า ประหยัด และมีประสิทธิภาพ ส่งผลสะท้อนถึงการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมและดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องตามนโยบายและเป้าหมายของกรมส่งเสริมการเกษตร

6.2 ข้อมูลจากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานเกษตรอำเภอ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรในการผลิตมันสำปะหลังให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้น

6.3 เพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค รวมถึงกำหนดข้อเสนอแนะให้การผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6.4 นำผลการศึกษาไปปรับใช้ในการพัฒนาการผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป